

boden is, maar duchtte geen ernstige moeilijkheden; de regering moet reeds thans gekend worden in den aanpak der Zending; en men kan, waar het b.v. over regeeringssubsidie gaat, toch wel verwachten, dat zij zal willen regelen, zonder in te grijpen op de rechten der Zending zelf.

Na eenige discussie is uitgesproken,

- a. dat het in het algemeen genomen niet gewenscht moet worden geacht, de bescherming der Regeering in te roepen tegen de schade, die op het zendingsveld wordt ondervonden door het binnendringen van andere zendingsacties;
- b. dat evenwel in concrete gevallen, waarin materiële schade wordt aangebracht door de concurrerende actie van de Roomsche-Katholieke Missie of van eenige zendingscorporatie, een beroep op de Regeering kan worden gedaan om regeling op te treden.

Eenheid.

Nog steeds zijn volgens opdracht van 36 deputaten diligent ter zake van de bevordering der eenheid tusschen belijders van gereformeerde overtuiging. Bijzonder ten aanzien van de Chr. Geref. Kerk is de begeerte tot samenspreking levendig; men weet evenwel, dat van de zijde der kerk werd medegedeeld, dat ze geen redelijke mogelijkheid tot hereeniging ziet, weshalve zij thans tot geen samenspreking bereid was. Over deze zaak is thans weer gehandeld. Deputaten hebben afgezien van schriftelijke gedachtenwisseling over de van chr. geref. zijde ingebrachte bezwaren. Ze zien daarin weinig heil. Mondelinge samenspreking zou soepel kunnen zijn; schriftelijke gedachtenwisseling dunkt hun evenwel te stroef, en wordt h.l. licht aanleiding tot nieuwe misverstanden.

Iets meer contact is mogelijk gebleken met gereformeerde belijders uit de Ned. Herv. Kerk. Men was unaniem van oordeel, dat officieus contact te zoeken is en blijft; het is dan ook reeds tot stand gekomen, al zal het voorloopig wel niet leiden tot officieel contact.

Publicatie van de met de Chr. Geref. Kerk gewisselde of onzerzijds nog te wisselen stukken, wordt door deputaten aanbevolen. Reeds werden ter synode deze stukken gelezen. Daaruit blijkt, dat onzerzijds aan de Chr. Geref. Kerk is gezegd, dat ons verzoek niet direct een poging tot kerkelijke samenleving was, doch alleen maar een vraag om eens te spreken over bezwaren, en mogelijkheden, meer niet. Wat kon daar nu eigenlijk tegen zijn?

De synode der Chr. Geref. Kerk heeft daarop geantwoord, te blijven bij haar meening, dat een samenspreking geen nut zou hebben. Principiële redenen waren oorzaak van scheiding; deze moeten eerst uit den weg. Voor de Chr. Geref. Kerk zijn die bezwaren onoverkomelijk.

Onzerzijds zou nu volgens deputaten weer te antwoorden zijn, dat wij tot samenspreking altijd bereid zijn, en de verantwoordelijkheid voor het uitblijven daarvan voor rekening der Chr. Geref. Kerk gelaten wordt.

Prof. Kuyper rapporteerde weer nader over deze aangelegenheid, waarover de den Houting eerst mededeelingen had gedaan. De commissie, waarvan prof. Kuyper de woordvoerder was, stelde (behoudens één punt, dat later gewijzigd is) het volgende voor:

1. Deputaten dank te zeggen voor den door hen verrichten arbeid en aan dien arbeid de goedkeuring der Synode te hechten;
2. haar leedwezen uit te spreken, dat de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk niet bereid is geweest, aan het verzoek van Deputaten tot een samenspreking over de bezwaren door haar ingebracht te voldoen en de desbetreffende correspondentie in de Bijlagen der Acta dezer Synode op te nemen;
3. aan de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk alsnog een schrijven te richten, zooals dit door Deputaten is voorgesteld;
4. de Deputaten te continueeren met de opdracht om, a. wanneer de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk alsnog zich bereid mocht verklaren een samenspreking over de ingebrachte bezwaren te houden, deze met haar, of de door haar daartoe gemachtigde Deputaten te houden;
- b. te bevorderen, dat het officieuze contact, dat verkregen is met vooraanstaande broeders, die de Gereformeerde belijdenis lief hebben in de Hervormde Kerk, worde voortgezet;
- c. een dergelijk contact ook te zoeken met andere in aanmerking komende Gereformeerde belijders in ons vaderland, teneinde de eenheid der Gereformeerde belijders te bevorderen.

Het voorstel vond algemeene instemming. Enkele synodeleden, onder wie ik zelf, wilden tot het uiterste gaan, en indien eveneens de a.s. synode der Chr. Geref. Kerk zou blijven staan op schriftelijke onderhandeling, dan desnoods ook tot zulk officieus schriftelijk contact de deputaten te machtigen. Persoonlijk meen ik met deputaten, dat in dit stadium mondelinge contact alles vóór heeft; en ik geef hun gelijk, als zij van hun kant opmerken, dat, nu het nog maar gaat om een allereerste toenaderingspoging, mondelinge onderhandeling verreweg de voorkeur heeft. Maar indien men van chr. geref. zijde niet anders wil? Men zou toch tot het uiterste kunnen gaan? Ook wij langs den weg van schriftelijke afbakening van de verschillen allicht velerlei misverstand, een gevolg dikwijls van verwarring tusschen de meening van gereformeerde theologen en de belijdenis onzer kerken, een einde zou kunnen nemen.

Evenwel, al waren er vrij veel synodeleden vóór, deze concessie te doen, een meerderheid kon de geopperde gedachte niet halen. En zoo is aanvaard, wat we hierboven opnamen; de aangebrachte wijzigingen hebben we reeds verwerkt.

Medische dienst.

Over de Zending werd uitvoerig gesproken; het is te veel, om er hier uitvoerig over te spreken; temeer, omdat het geheel zoo'n uitgebreid materiaal vormt, en in zoo'n snel tempo werd afgewerkt, dat het voor een normaal mensch onmogelijk was „indrukken” op papier te zetten. Voordat zich één indruk gezet had, kwam een andere alweer den eersten verdringen.

Eén punt trok evenwel bijzondere aandacht: de medische dienst op het zendingssterrein. De opmerking werd gemaakt, dat die medische dienst, die toch steeds hulpdienst moet blijven, zich meer en meer uitbreidt, hetgeen wel betrekkelijk gemakkelijk gaat, maar dan ook des te eerder het gevaar belooft, haar karakter van hulpdienst te verliezen. Dat is natuurlijk van betekenis voor de doorwerking van de zendingsprediking zelf; steeds dient ook voor den heiden duidelijk te blijven, dat de prediking van Gods Woord in alles vooropgaat. En, afgedacht daarvan, is ook de financiële factor van geen geringe betekenis: we leven in moeilijke omstandigheden en dienen voorzichtig te zijn; uitbreiding is gemakkelijk geschied, doch als er financiële débacles zouden komen tengevolge van den internationalen toestand, zouden we voor eigenaardige moeilijkheden kunnen komen te staan.

Algemeen vond deze gedachtengang instemming. Daarnaast evenwel werd dankbaar geconstateerd, dat een groot stuk van die uitbreiding daardoor wordt mogelijk gemaakt, dat geneesheeren, die particuliere praktijk oefenen, de daaruit gewonnen baten besteden ten gunste der uitbreiding van den medischen arbeid der Zending zelf. Zoo wordt op prachtige manier menige zegen ons in den schoot geworpen. Tevens wordt de onderscheiding tusschen zorg voor de volksgezondheid en de door de Zending bedoelde belooning van Christus' barmhartigheid daardoor geaccentueerd, al mag ze natuurlijk nimmer tot een scheiding worden.

Het was een interessante bespreking; ze deed even zien, welke gevaren hier dreigen, maar ook welk een zegen hier genoten wordt.

En ze accentueert weer eens, hoe zeer het „heidendom” op het „christendom” althans hierin gelijkt, dat zorg voor het lichaam eerder en beter gehonoreerd wordt, dan geestelijke arbeid. Als de geneesheeren uit de inkomsten der particuliere praktijk hun hospitaal etc. kunnen uitbreiden, en de predikanten niet, dan is dat geen bewijs, dat laatsgenoemden minder traag in het benaastigen zijn, doch dat hun hulp van de zijde van wie ze ontvangen, onbetaald blijft, hetgeen met geneesheeren des lichaams wel wat anders is. Tout comme chez nous; we kunnen aan de Javanen en Soembanezen niet zeggen, dat wij het beter doen dan zij.

K. S.

Luchtbescherming.

Nu de oorlog een feit geworden is, wordt in vele plaatsen in Nederland hard gewerkt om den plaatselijken Luchtbeschermingsdienst in gereedheid te brengen. In de dagbladen kan men geregeld lezen van verduisteringsproeven, die genomen zijn en van voorzorgsmaatregelen, die getroffen moesten worden om in geval van nood allerlei diensten doeltreffend te kunnen verrichten.

De burgerlijke Luchtbeschermingsdienst in steden en dorpen zorgt evenwel alleen voor het helpen en verzorgen van gewonden en getroffenen, voor het blusschen van door bomaanvallen ontstane branden, voor het opruimen van puin, voor het ontsmetten van door gas gevaarlijk gemaakte wijken, enz.

De wijze, waarop in geval van levensgevaar, bij ernstige verwondingen enz. door de predikanten en geestelijken hulp kan worden verleend, moet door de verschillende kerkformaties zelf worden onderzocht.

In Deventer hebben afgevaardigden van eenige kerkformaties met elkander en met het hoofd van den plaatselijken Luchtbeschermingsdienst contact gezocht en is men tot een voorloopige regeling gekomen.

Het kan dienstig zijn met het oog op te treffen regelingen in andere plaatsen, hiervan een korte uiteenzetting te geven.

We gaan daarbij uit van de veronderstelling, dat de burgerlijke Luchtbeschermingsdienst in de meeste plaatsen van ons land wel op ongeveer dezelfde wijze zal zijn georganiseerd. De stad is verdeeld in een aantal wijken. Elke wijk heeft een post, waar al de berichten omtrent ongevallen en gewonden gemeld moeten worden. Op dezen post wordt zorggedragen voor doorzending van deze berichten naar den hoofdpst. Op den hoofdpst komen dan berichten uit alle deelen van de stad binnen. In overleg met het hoofd van den Luchtbeschermingsdienst zullen nu in geval van luchtgevaar een aantal vertegenwoordigers van de verschillende kerkformaties bij toerbeurt op dezen hoofdpst zitting nemen om te noteeren waar bezoek van een predikant of geestelijke gewenscht is. In Deventer wordt voor de bezetting van dezen post om beurten gezorgd door een lid van de R.-K. Kerk, van de Ned. Herv. Kerk en van de Geref. Kerk. Andere regelingen zijn natuurlijk ook zeer wel mogelijk. Deze personen waarschuwen door middel van ordonnansen, die door het hoofd van den Luchtbeschermingsdienst hem ter beschikking gesteld worden, ten spoedigste den geestelijke of den predikant, wiens komst begeerd wordt. Alle kerkformaties behouden dan hun volle zelfstandigheid. Ze werken echter in zooverre met elkander samen als gewenscht geacht moet worden, met het oog op het verlenen van geestelijke hulp in tijden, waarin deze hulp op normale wijze niet ingeroepen en gebracht kan worden. Uit de verschillende kerkformaties zullen zich dan een aantal jongemensen beschikbaar moeten stellen, die bekend zijn met de

adressen der predikanten en die opgeleid kunnen worden voor ordonnansen, om in geval van nood actief op te treden.

Het zal noodzakelijk zijn, dat de predikanten voorzien worden van een legitimatiebewijs, dat door het hoofd van den dienst wordt uitgereikt, zoodat op grond van dit bewijs ten allen tijde overal toegang kan worden verkregen. Ook zal het vermoedelijk noodig zijn, dat de predikanten bekend zijn met het dragen van een gasmasker en met de verschillende voorzorgen, die in acht genomen moeten worden bij het betreden van besmette gebieden.

God geve, dat luchtbeschermingsdiensten nimmer over onze steden en dorpen komen.

Maar we moeten toch vooral in dezen tijd paraat zijn! Ook als kerken moeten we aan deze dingen denken en ons er op beraden, wat gedaan kan en moet worden.

Het is zeer waarschijnlijk, dat aan de inschakeling van predikanten en geestelijken bij den Luchtbeschermingsdienst op niet veel plaatsen gedacht is.

De berichten, die althans van R.K. zijde werden ontvangen, wijzen er op, dat men in menig geval aan dit punt nog niet veel aandacht gewijd heeft.

Lant men dan ten spoedigste met elkander contact zoeken en een regeling uitwerken, waardoor de voorziening van bezoek van geestelijken en predikanten in geval van luchtgevaar, zoo goed mogelijk gewaarborgd blijft.

D.

H. M.

Hulp opleiding predikant Argentinië.

We zijn dankbaar, ook deze week een bijdrage voor dit mooie doel te kunnen verantwoorden. Van D. K. te K. kwam een gift binnen van f 1.—, overgeschreven op prof. Schilder's gironummer: 127278.

L. DOEKES.

De Kleine Catechismus van Zacharias Ursinus. (XV.)

72. Kan iemand, die geen goede werken doet, met het waar geloof begaafd, rechtvaardig voor God zijn?

Dat is onmogelijk. Want alleen zij zijn kinderen Gods, die door den Geest Gods geleid worden. Ook is het onmogelijk, dat de ware dankbaarheid jegens God het waar geloof niet volgt.

73. Welke is die dankbaarheid?

De ware bekeering tot God en de vruchten van deze bekeering.

74. Wat is de bekeering?

De doeding van den ouden en de levendmaking van den nieuwen mensch.

75. Wat is de doeding van den ouden mensch?

Het is van harte leeddragen, omdat wij God door onze zonden beleedigd hebben, en daarom ze dagelijks meer verfoeien en vlieden.

76. Wat is de levendmaking van den nieuwen mensch?

Het is rusten en blijde zijn in God, die (met ons) verzoend is door Christus, en dagelijks meer ontstoken worden om de heiligheid en rechtvaardigheid te bestrachten.

77. Blijven er toch nog zonden overig in de geloovigen?

Er blijven in alle heiligen, zoolang zij op aarde leven, nog zeer vele en zeer groote zonden over, n.l. gebreken, die zij met hun geboorte meebrengen, en kwade neigingen; ook vele zonden van onwetendheid en zwakheid; hiertegen worstelen zij gedurende hun geheele leven in de waarachtige bekeering tot God; waarom hun deze zonden niet toegerekend worden; en hun aangevangen gehoorzaamheid behaagt God om Christus' wil; en zij volharden in geen zonden tegen hun geweten. Want hoereerders, afgodendienaars, overspelers, dieven, gierigaards, dronkaards, lasteraars, roovers, zullen het Koninkrijk Gods niet beërven.

R.

G. B.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Onze houding.

De oorlogstoestand, waarin de wereld nu reeds weer eenige dagen verkeert, is van zóó geweldige, ons gansche leven rakende, betekenis, dat wij eerst niet weten, hoe onze houding daartegenover moet zijn.

Wij gevoelen ons verward.

Den éénen dag kijken wij er zus, den anderen dag zóó tegen aan.

Toch is het noodig, een bepaalde houding te vinden, een ruststand, zóó, dat wij niet meer als een riel heen en weer bewogen worden.

Op een paar dingen, die hiervoor van betekenis zijn, wil ik in dit artikel gaarne wijzen.

Daar is eerst de vraag: „aan welke zijde zal in dit ontzaglijk conflict onze sympathie zijn?”

De ouderen herinneren zich nog heel goed, hoe het daarmee gesteld was in de jaren 1914—1918.

Daar waren toen felle pro-Duitschers en, aan den anderen kant, even felle pro-Entente-menschen.

Het was met die sympathie of antipathie een vreemde geschiedenis.

Over het algemeen was het meer orthodoxe volksdeel pro-Duitsch.

Toch was ons. En het zelf, eigen of dien ka

De moti onderbewu eigen zielen komen, was

Het gehe op betrapte waarvan z eigenlijk al

Wat is fel gereder

Gezinnen harmonie

Dalzel Ik wil

loop der la slagen de

om rechts mij is gew

een stuk, onrechte t

Aan den schuilt in één natie, alleen met

een allen e

Vandaar streven van van het ev

Daarom doen, de pathie niet te blijven,

hard te be zelf. En in

of deze, dat de uits ten werke

Laten w de machth dit ontzagl

Zij zijn Hoe groot zal hun d

leiden. Dat verg

weinig vo Dat wij

Chamberla drongen w vinden en

van Europ Dan eer

Heel ste vraag: „h

wezen?” wij er in

er in betr valler zijn

Op stra waar de la

over deze worden d

spelligen Het kan

leen, men Hetzelfd

in allerlei Daar zij

best meeva Daar zij

verschrikk Maar de

ander. Mij trof,

dene Chris op één en

Het ging In het e

vliegmacb kunnen b

van den w nielingswe

In het s komt) een

gesteld w maakte afc

onmogelijk Dat zijn

die twee beelden te

scheidene Dat gaat

Wij kom lingen gee

Enkele „De Stand

wel van de En in dat

van elke p verder ver

Het kom te houden

Bij den moeten wij

Als land wij doen

leid kunnen
nood actief
likanten voor-
dat door het
od op grond
ang kan wor-
noodig zijn,
t dragen van
oorzorgen, die
betreden van
nimmer over

id paraat zijn!
ingen denken
moet worden.
inschakeling
Luchtscher-
ht is.
e werden ont-
geval aan dit
ander contact
door de voor-
predikanten
gelijk gewaar-

H. M.

bijdrage voor
n. Van D. K.
vergeschreven

L. DOEKES.

Ursinus. (XV.)
ten doet, met
oor God zijn?
zijn kinderen
orden. Ook is
id jegens God

hten van deze

admaking van

mensch?

God door onze
tagelijks meer

den nieuwen

die (met ons)
meer ontstoken
ligheid te be-

ig in de ge-

p aarde leven,
n.l. gebreken,
kwade neigin-
en zwakheid;
heele leven in
om hun deze
aangevangen
is' wil; en zij
eweten. Want
dieven, gierig-
in het Konink-

G. B.

TEZEN

fende, aan
roningen.)

eld nu reeds
ó geweldige,
nis, dat wij
aartegenover

den anderen

houding te
iet meer als
den.

van beteeke-
wijzen.

zijde zal in
de zijn?

el goed, hoe
n 1914-1918.

ers en, aan
te-menschen.

ipathie een
r orthodoxe

Toch waren er wel enkele anderen, ook onder ons. En het eigenaardige was, dat men, voor zichzelf, eigenlijk niet wist, waarom men dezen of dien kant overhelde.

De motieven daarvoor lagen zóó diep in het onderbewuste, dat er een heel sterke analyse van eigen zieleleven noodig was om er achter te komen, waaruit zijn sympathie of antipathie sproot.

Het gebeurde niet zelden, dat iemand er zichzelf op betrapte, dat hij zich verheugde over een ding, waarvan zijn verstand zei: „dat moest ge toch eigenlijk afkeuren”.

Wat is er over dat pro en anti in die dagen fel geredeneerd, tot kwaad-wordens toe.

Gezinnen en families dreigden er door in disharmonie te geraken.

Datzelfde spel ziet ge nu weer beginnen.

Ik wil wel eerlijk bekennen, dat ik, in den loop der laatste jaren, met sympathie heb gadege- slagen de heroïsche worsteling van Duitschland om rechtsherstel; hoe er telkens blijdschap bij mij is geweest, als Duitschland weer terug kreeg een stuk, dat, bij den vrede van Versailles, ten onrechte uit zijn volksgeheel gescheurd was.

Aan den anderen kant geef ik toe, dat er gevaar schuilt in te sterk ontwikkeld krachtsgevoel bij één natie, die er daardoor licht toe komt, te veel alleen met zichzelf te rekenen en te grijpen naar een allen en alles beheerschende positie.

Vandaar, dat er iets sympathieks ligt in het streven van Engeland en Frankrijk naar bewaring van het evenwicht.

Daarom komt het mij voor, dat wij goed zullen doen, de paarden van onze sympathie en antipathie niet onbeteugeld te laten draven, nuchter te blijven, vooral den ander niet te verketteren en hard te beoordeelen, als hij anders denkt dan wijzelf. En in plaats van zoo sterk te begeeren, dat of deze, of die partij het zal winnen, te bidden, dat de uitslag zóó moge zijn, dat er naar alle kanten werkelijk recht geschiede.

Laten wij vooral niet vergeten te bidden voor de machthebbers, voor de leidende personen in dit ontzaglijk gebeuren.

Zij zijn menschen; hun hart is in Gods Hand. Hoe groot zij zijn, één wenk van 's Heeren vinger zal hun denken en streven in het rechte spoor leiden.

Dat vergeten wij te veel; daarom bidden wij te weinig voor hen.

Dat wij dan bidden of de Almachtige Hitler en Chamberlain en Daladier zoo besture, dat zij gedrongen worden in Zijn weg, waarop zij elkander vinden en het met elkander eens worden, tot heil van Europa en van heel de wereld.

Dan een tweede ding.

Heel sterk leeft onder ons in deze dagen de vraag: „hoe zal het verloop van deze dingen wezen?” „Zal het lang duren of kort?” „Zullen wij er in betrokken worden of niet?” „Indien wij er in betrokken mochten raken, wie zal de aanvaller zijn?”

Op straat, voor de ramen der nieuwsbladen, waar de laatste berichten worden getaleerd, wordt over deze dingen ontzaglijk geredeneerd. Daar worden dispuuten gehouden, daar worden voor- spellingen gedaan en mogelijkheden geopperd.

Het kan een lust zijn er naar te luisteren, al- leén, men wordt er niets wijzer door.

Hetzelfde geldt van de gesprekken binnenshuis, in allerlei kring.

Daar zijn de optimisten, die zeggen: „het zal best meevallen”.

Daar zijn de pessimisten, die zeggen: „het wordt verschrikkelijk”.

Maar de één weet er zoo min iets van als de ander.

Mij trof, wat ik dezer dagen in twee onderschei- dene Christelijke dagbladen las, in nummers, die op één en denzelfden dag verschenen.

Het ging over den oorlog in de lucht.

In het ééne blad wordt de indruk gewekt, dat vliegmaachines zoo maar het land van den vijand kunnen binnendringen (of liever gezegd: „de lucht van den vijand”) om daar ongestoord hun vernielingswerk te verrichten.

In het andere blad stond (naar het mij voorkomt) een zeer deskundig stuk, waarin de vraag gesteld wordt of, met het oog op het bijna vol- maakte afweersysteem, een luchtoorlog vrijwel niet onmogelijk moet worden geacht.

Dat zijn nu twee stukken van twee deskundigen, die twee zoo geheel van elkander verschillende beelden teekenen en daardoor zoo geheel onder- scheidene reacties bij de lezers wekken.

Dat gaat telkens zoo.

Wij komen daarom met al die toekomstbespiege- lingen geen stap verder.

Enkele dagen geleden stond er een artikel in „De Standaard”, dat, naar den stijl te oordeelen, wel van de hand van Dr Colijn moet zijn geweest. En in dat stuk treft dat geheel zich onthouden van elke profetie, van elke gissing zelfs over het verder verloop der dingen.

Het komt mij vóór, dat het goed is, ons daaraan te houden.

Bij den dag leven. Dat moeten wij altijd; dat moeten wij ook in deze spannende dagen.

Als land en volk, en ieder voor zich, doen wat wij doen kunnen, wat van ons gevraagd wordt.

Maar dan verder de toekomst den Heere over- laten. Niet luchthartig; niet bezorgd.

Elke dag heeft genoeg aan zijns zelfs kwaad. Onze menselijke schouders zijn niet sterk ge- noeg om ook de toekomst te torsen.

De Heere onze God heeft ons op het dragen van die toekomst niet aangelegd, wijl Hij die toekomst voor ons verborgen heeft gehouden.

En nu mogen wij niet wijzer willen zijn dan de Heere.

Hij draagt de toekomst, en bij Hem is zij veilig. Ook in deze dagen geldt het Woord: „Weest in geen ding bezorgd, maar laat uw begeerten, in alles, door bidden en smeeken, met dankzegging, bekend worden bij God”.

Aan den avond van elken dag, dien God ons weer goed heeft doorgebracht, danken voor Gods goedheid en, voor den nacht, dien wij ingaan, al onze begeerten met bidden en smeeken, in 's Heeren Hand gelegd.

Zoo zal de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, onze harten en zinnen bewaren in Christus Jezus.

Dat wij zeggen: dan zal de vrede, dien wij met al ons redeneeren en overleggen niet kunnen grij- pen, dien God ons alleen kan geven, onze harten en zinnen, dat is heel ons innerlijk leven, bewaren, bewaken, zoodat geen zonde daarop beslag legt; en dat alles in de geloofsgemeenschap met onzen Heiland.

En dan moge er komen, wat er komt, als wij zoo hebben leeren leven, zullen wij ook het zwaarste kunnen dragen in vrede.

God, onze God, moge ons allen zoo doen wan- delen.

Wie maar den goeden God laat zorgen,
Wie op Hem hoopt in 't bangst gevaar,
Die weet zich veilig en geborgen,
Dien redt Hij god'lijk, wonderbaar.

D. v. D.

Dat gij zelf abonné zijt op

„DE REFORMATIE”

is niet voldoende. Gij moet ook uw tragen broeder
het voorrecht gunnen, dat hij het is. Overtuig hem
van dat voorrecht!

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Christendom en Economie.

V.

In het vorige artikel hebben we weergegeven hoe Lord Stamp (in zijn boekje *Christianity and Economics*) zich de betrekking tusschen de Heilige Schrift (in het bijzonder de Evangelien) en het economisch leven denkt. De Bijbel geeft, zegt hij, geen economisch systeem, wil ook geen voorkeur voor bepaalde economische opvattingen; Jezus aanvaardde de economische en politieke omstan- digheden van Zijn dagen (hoewel daarop zeker veel was aan te merken). De nadruk viel geheel op de „geestelijke houding”.

Ook in de Handelingen en in de brieven der Apostelen vinden we, gaat Lord Stamp voort, geen aanwijzingen voor een bepaalde maatschappelijke ordening. De vermaningen omtrent het moreele gevaar van den rijkdom, de aansporingen tot ge- trouwheid in dienstbetrekking, de beloften van geestelijke vertroosting in lijden (ook het lijden door armoede veroorzaakt), duiden er op, dat hier, zoo min als in de Evangelien, geen critiek op stelsels wordt gegeven, maar dat weer de per- soonlijke daad beslist. Deugden als die van barm- hartigheid en liefdadigheid, worden bijzonder ge- prezen, niet om hun sociaal-economische gevolgen, maar als uiting van liefde en gehoorzaamheid.

Mogen we nu, vraagt de schrijver, uit het „gebrek aan materiaal” besluiten, dat er geen nauwe relatie bestaat tusschen Christendom en economisch leven? Natuurlijk niet, antwoordt hij daarop onmiddellijk; maar wij moeten op andere wijze naar die betrekking zoeken. Er zijn in de Heilige Schrift duidelijke en welomschreven ge- boden voor het individuele leven van den Chris- ten, en voorschriften voor de houding tegenover de levenswaarden en tegenover den naaste, die uit het geloof in Christus voortkomen. De Christen kan individueel tot de vorming van een betere samenleving bijdragen: ten eerste door zijn „hoo- gere idealen” — hij wil zijn leven immers naar Christus richten — en vervolgens door de kracht, die het geloof hem schenkt om deze idealen te benaderen. Die kracht, die door de bekeering wordt vrijgemaakt, is potentieel van onmetelijke economische beteekenis, omdat zij de begeerte naar een betere samenleving wekt en sterkt.

Het feit, dat over de economisch-sociale orde zoo betrekkelijk weinig in de Evangelien en de Brieven gezegd wordt, beteekent dus allerminst, dat de Christelijke religie ten aanzien van het economisch leven niets te zeggen heeft. Integen- deel, meent Lord Stamp: er is een vitale ver- binding, die het gevolg is van bepaalde, met buiten-

gewone kracht naar voren tredende ideeën om- trent de gedragingen der menschen en hun be- trekkingen onderling, die Christus heeft geleerd. Het karakteristieke in Zijn onderwijs is, dat God's relatie tot den mensch universeel is, zonder onder- scheid van ras, dat het geloof in Jezus Christus een geheel nieuw leven schenkt, en dat de men- schen God en hun naaste moeten dienen in alle betrekkingen, waarin zij geplaatst zijn.

* * *

Wat heeft nu, vraagt de schrijver, het Christen- dom in het verleden over het economische leven geleerd?

Twee onderwerpen, zegt hij, hebben vooral de belangstelling gehad: het vraagstuk van de rente en dat der slavernij. De Kerkvaders, lezen we, veroordeelden het nemen van interest als in strijd met de Heilige Schrift; zij beriepen zich daarbij op Lucas 6:34 en 35: „... en leent, zonder iets weder te hopen”. Ook de in dien tijd geldende beschouwingen over het geld — dat „onvrucht- baar” werd genoemd, en dus zelf nooit geld kon voortbrengen — steunden het besluit der kerk- vaders. Het verbod was absoluut; het nemen van rente was een zware zonde, die excommunicatie tot gevolg kon hebben. De moeilijkheden bij de toepassing bleven echter niet uit; de discussies over het probleem hebben, zooals bekend, eeuwen lang de Kerk beroerd. Lord Stamp herinnert aan de geheel andere meening van Calvin, (in tegenstel- ling met die van Luther), en ook aan de wetten, die — in navolging van het verbod der „Patres” — in Engeland, nog in de 16de eeuw tegen het vragen van interest werden uitgevaardigd, en aan de vele ontduikingen van deze wetten. In 1673 verscheen een geschrift: „The Case of Interest or Usury — Het Problem van Interest of Woeker”, waarin en op grond van de reeds genoemde teksten in Luc. 6, en van de geschiedenis van de uitdrijving der „wis- selaars” uit den tempel, opnieuw de bedoelde financiële handelingen werden veroordeeld. Deze daad van Jezus noemde de schrijver van dat boek een krachtig argument voor excommunicatie van hen, die zich aan het nemen van rente „schuldig maakten”. Een ander werk (in 1695 uitgegeven) beroept zich, evenals vroegere schrijvers, mede op het verbod, dat Mozes gaf (b.v. in Leviticus 25:36: „Gij zult geen woeker noch overwinst van hem nemen; maar gij zult vreezen voor uwen God, opdat uw broeder bij u leve”, en in vers 37: „Uw geld zult gij hem niet op woeker geven, en gij zult uwe spijs niet op overwinst geven” (Zie ook Deuteronomium 23:20: Aan den vreemde zult gij woekeren, maar aan uwen broeder zult gij niet woekeren...)).

De historie van het vraagstuk der rente is inder- daad zeer belangwekkend. In de 13de eeuw werd op grond van een Pauselijk bevel, zelfs een Chris- telijke begrafenissen aan z.g. „woekeraars” onthouden en Paus Clemens V verklaarde, dat iedereen, „die hardnekkig volhoudt, dat het nemen van rente geen zonde is, door ons als een ketter veroordeeld zal worden, die zijn straf niet mag ontgaan”.

De ontwikkeling van het economisch leven, speciaal die van het handelsverkeer, zoo kenmerkend voor de 16de en 17de eeuw, en ook de daarmee gepaard gaande industriële ontwikkeling, brak, meent Lord Stamp, den druk van het kerkelijk verbod. En hij voegt aan deze opmerking toe: Het zou interessant zijn de vraag te bespreken hoe lang en hoe krachtig de economische evolutie door die ongelukkige theologie geremd is... de groei van het economische leven der wereld werd zeker ge- durende verscheidene generaties door haar tegen- gehouden, en heel veel zedelijk kwaad heeft zijn oorsprong in de ontduikingen en vergrijpen, die het gevolg van het verbod waren. In het begin der 18de eeuw was de strijd echter (althans in de Protestantse kringen van Engeland en Amerika) praktisch beslist; in de Katholieke kerk duurde het verzet tegen aantasting van het verbod langer.

* * *

Lord Stamp behandelt de historie van het vraa- stuk der rente (en zeker het gansche probleem van de sociaal-economische theorieën der kerken in het verleden) wel zeer eenvoudig. Het is hier natuurlijk niet de bedoeling daarover veel te zeg- gen. Wie zich voor de aangeroerde kwestie (en wat daarmee samenhangt) interesseert, mag zeker niet verzuimen de mooie dissertatie van Dr van Gunsteren: „Kalvinismus und Kapitalismus” te be- studeeren (bijvoorbeeld pag. 101 e.v.) en ook van de daarin aangehaalde litteratuur kennis te nemen. Dr van Gunsteren verwijst o.m. ook naar de ge- schriften van zijn promotor Prof. Diepenhorst, o.a. naar het bekende „Calvin en de economie”, waarin speciaal over de middeleeuwsche bescho- uwingen aangaande de rente wordt gehandeld, en naar het werk „De Eigendom”. We leeren uit de verschillende uitvoerige beschouwingen, dat zelfs in den tijd van het verbod, verschillende afwij- kende meeningen heerschten, en dat men al heel vroeg principiëel onderscheid tusschen rente en woeker maakte.

In den lateren tijd hebben de meeningen zich ge- consolidateerd. Toch is er, gelooven we, reden om het gansche probleem opnieuw te beschouwen, en al wat daarmee samenhangt. Men kan zeg-